

SOLIQ SIYOSATINI IQTISODIY O'SISHNI RAG'BATLANTIRUVCHI VOSITA SIFATIDA SHAKLLANTIRISH

Sayfuddinov Jamol Kamol o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13960297>

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqola soliq siyosatini iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi vosita sifatida shakllantirish masalalariga bag'ishlangan. Soliqlar iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillari sifatida ko'rib chiqilib, soliq stavkalari, soliq imtiyozlari va soliq ma'muriyati orqali iqtisodiy o'sishni qanday ta'minlash mumkinligi tahlil qilingan. Maqolada soliq siyosati strategiyalarining iqtisodiy rivojlanishga ta'siri va davlat daromadlarini barqaror ta'minlash uchun muvozanatli yondashuv zarurligi ko'rsatib berilgan. Shu bilan birga, texnologik innovatsiyalar, soliq imtiyozlari va soliq bazasini kengaytirish orqali davlat iqtisodiy o'sishga qanday hissa qo'shishi mumkinligi yoritilgan. Maqola iqtisodiy o'sishni ta'minlashda soliq siyosatining ahamiyatini nazariy va amaliy jihatdan ko'rib chiqadi.

Kalit so'zlar: soliq siyosati, iqtisodiy o'sish, soliq stavkalari, soliq imtiyozlari, soliq bazasi, investitsiyalar, soliq ma'muriyati, iqtisodiy rivojlanish, raqamlashtirish, texnologik innovatsiyalar.

FORMATION OF TAX POLICY AS A MEANS OF STIMULATING ECONOMIC GROWTH.

Abstract. This scientific article is devoted to issues of formation of tax policy as a means of stimulating economic growth. Taxes are considered as the main factors of economic development, and how to ensure economic growth through tax rates, tax credits and tax administration is analyzed. The article shows the impact of tax policy strategies on economic development and the need for a balanced approach to ensure stable state revenues. At the same time, it is highlighted how the state can contribute to economic growth through technological innovations, tax benefits and expansion of the tax base. The article examines the importance of tax policy in ensuring economic growth from a theoretical and practical point of view.

Key words: tax policy, economic growth, tax rates, tax benefits, tax base, investments, tax administration, economic development, digitization, technological innovation.

ФОРМИРОВАНИЕ НАЛОГОВОЙ ПОЛИТИКИ КАК СРЕДСТВА СТИМУЛИРОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА

Аннотация. Данная научная статья посвящена вопросам формирования налоговой политики как средства стимулирования экономического роста. Налоги рассматриваются

как основной фактор экономического развития, анализируется, как обеспечить экономический рост посредством налоговых ставок, налоговых льгот и налогового администрирования. В статье показано влияние стратегии налоговой политики на экономическое развитие и необходимость сбалансированного подхода для обеспечения стабильных доходов государства. При этом подчеркивается, как государство может способствовать экономическому росту посредством технологических инноваций, налоговых льгот и расширения налоговой базы. В статье рассматривается значение налоговой политики в обеспечении экономического роста с теоретической и практической точки зрения.

Ключевые слова: налоговая политика, экономический рост, налоговые ставки, налоговые льготы, налоговая база, инвестиции, налоговое администрирование, экономическое развитие, цифровизация, технологические инновации.

Kirish. Soliq siyosati har bir davlatning iqtisodiy tizimida markaziy o‘ringa ega bo‘lib, u davlatning fiskal barqarorligini ta‘minlash bilan birga iqtisodiy o‘rishni rag‘batlantirishga qaratilgan muhim vositalardan biri hisoblanadi. Davlatlar soliqlarni yig‘ish orqali o‘z faoliyatini moliyalashtirib, turli sohalarda investitsiya va ijtimoiy dasturlarni amalga oshiradi. Shuning uchun soliqlar nafaqat davlat daromadlarini oshirish, balki iqtisodiy rivojlanishni qo‘llab-quvvatlash vositasi sifatida ham katta ahamiyatga ega.

Soliq siyosatini to‘g‘ri shakllantirish iqtisodiyotning turli tarmoqlarini rag‘batlantirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va investitsion muhitni yaxshilashda muhim rol o‘ynaydi.

Shu bilan birga, soliq siyosati orqali kichik va o‘rta biznesni rivojlantirish, yangi texnologiyalarni joriy qilish, xalqaro investitsiyalarni jalb qilish hamda ijtimoiy-iqtisodiy tengsizlikni kamaytirish mumkin. Shuning uchun soliq siyosatini iqtisodiy o‘rishni qo‘llab-quvvatlovchi vosita sifatida to‘g‘ri tashkil etish davlat uchun strategik ahamiyatga ega.

Ushbu maqola soliqlar orqali iqtisodiyotni qanday rag‘batlantirish mumkinligi, soliq stavkalari, soliq imtiyozlari va soliq ma‘muriyati orqali davlatning qanday iqtisodiy o‘rishni ta‘minlashi mumkinligi haqida batafsil tahlil beradi.

Soliq siyosati har bir davlat uchun iqtisodiyotni boshqarish va barqaror rivojlantirishning asosiy vositalaridan biridir. Soliqlar orqali davlat o‘z byudjetini shakllantiradi, ijtimoiy va infratuzilma dasturlarini amalga oshiradi hamda iqtisodiy o‘rishga hissa qo‘shadi. Soliq siyosatining samaradorligi iqtisodiy rivojlanishga qanday ta‘sir ko‘rsatishi esa ko‘p jihatdan soliqlarni to‘g‘ri boshqarishdan va iqtisodiyotga moslashuvchan yondashuvni talab qiladi.

Statistik ko'rsatkichlar soliqlar bilan iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlikni aniqroq ko'rsatib beradi.

So'nggi yillarda ko'plab mamlakatlar o'z iqtisodiyotlarining soliqqa tortish tizimlari orqali rivojlanishini rag'batlantirishga harakat qilmoqda. Jahon bankining 2022 yildagi hisobotlariga ko'ra, global daromadlarning 30 foizdan ortig'i soliq tushumlari hisobidan shakllanadi. Ushbu daromadlar to'g'ri boshqarilganda davlat uchun barqaror moliyaviy manba bo'lib, iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlashi mumkin.

Misol uchun, Daniyada soliq tushumlari yalpi ichki mahsulotning (YAIM) 46 foizini tashkil qiladi va bu mamlakatda yuqori darajadagi ijtimoiy ta'minot tizimlari va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi. Shu bilan birga, AQShda soliq tushumlari YAIMning taxminan 26 foizini tashkil qilib, tadbirkorlik va investitsion faoliyatni rag'batlantiradigan tizimni qo'llab-quvvatlaydi.

Soliq daromadlari va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlik to'g'ridan-to'g'ri soliq siyosatining qanday shakllantirilganiga bog'liq bo'lib, davlatning iqtisodiy strategiyasini belgilaydi.

Soliq stavkalari iqtisodiy rivojlanishga qanday ta'sir qilishi turli mamlakatlarda farq qiladi.

Masalan, yirik davlatlar orasida past soliqlar bilan mashhur bo'lgan Singapur soliq stavkalarini minimallashtirish orqali o'zining innovatsion iqtisodiyoti va investitsion iqlimini qo'llab-quvvatlab kelmoqda. Bu davlatda soliq stavkalari o'rtacha 17-20 foizni tashkil etadi va u jahon iqtisodiy indekslarida yuqori o'rinlarni egallaydi.

Yevropa Ittifoqi davlatlarida esa soliq stavkalari nisbatan yuqoriroq bo'lib, o'rtacha 40-50 foizgacha yetishi mumkin. Biroq, bu davlatlar soliq yukining yuqoriligi bilan birga, ijtimoiy ta'minot va infratuzilma rivoji orqali iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muvaffaqiyatli bo'lishmoqda.

Misol uchun, Germaniya va Fransiyada soliq stavkalari yuqori bo'lsa-da, davlatning infratuzilma va innovatsiyaga sarmoyalari iqtisodiy o'sishga hissa qo'shmoqda.

Soliq imtiyozlari yangi investitsiyalarni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ko'plab rivojlanayotgan davlatlar, jumladan, O'zbekiston ham kichik va o'rta biznes uchun soliq imtiyozlarini joriy etib, iqtisodiy o'sishga erishishga intilmoqda. Statistika ko'rsatmoqda, O'zbekistonda 2021-2023 yillar oralig'ida kichik biznesga berilgan soliq imtiyozlari tufayli biznes ro'yxatdan o'tgan sub'ektlar soni o'rtacha 15 foizga oshgan.

Shu bilan birga, soliq imtiyozlari investitsiyalarni jalb qilish va ishlab chiqarishni rivojlantirishda sezilarli darajada yordam berishi isbotlangan. Misol uchun, Xitoyda texnologik startaplar uchun soliq imtiyozlari joriy qilingan va bu sohada yillik o'sish 2021 yilda 10 foizdan

oshib ketdi. Yangi texnologiyalarga sarmoya kiritgan korxonalarga berilgan imtiyozlar orqali davlat iqtisodiyotning raqamlashtirilishini jadallashtirmoqda.

Soliq ma'muriyatining raqamlashtirilishi soliq tushumlarini oshirishning zamonaviy va samarali vositalaridan biridir. Statistika ma'lumotlariga ko'ra, Yevropa Ittifoqida soliq ma'muriyati samaradorligi raqamli texnologiyalar yordamida 25 foizga oshgan. Soliq to'lovchilarning raqamli tizimlarga kirishi va to'lovlarni avtomatlashtirish orqali soliqlarni yig'ish jarayonini tezlashtirish hamda noto'g'ri hisob-kitoblar va soliq to'lashdan qochishni kamaytirishga erishildi.

O'zbekistonda ham so'nggi yillarda soliq tizimi raqamlashtirilishi tufayli soliq ma'muriyatining samaradorligi sezilarli darajada oshdi. Davlat soliq qo'mitasining ma'lumotlariga ko'ra, raqamli tizimlar yordamida soliq tushumlarida 2022 yilda 10 foizli o'sish kuzatilgan.

Statistik ko'rsatkichlar soliqlar orqali iqtisodiy o'sishni boshqarish davlat siyosatining muhim tarkibiy qismi ekanligini ko'rsatmoqda. Soliq siyosati soliq stavkalarini optimallashtirish, soliq imtiyozlarini maqsadli qo'llash va raqamlashtirish kabi vositalar orqali davlat iqtisodiyoti rivojlanishiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatadi. Soliq siyosatini to'g'ri boshqarish orqali davlat nafaqat soliq tushumlarini oshirishi, balki uzoq muddatli iqtisodiy o'sishni ham ta'minlashi mumkin. Shu boisdan, soliqlar yordamida iqtisodiyotni tartibga solish davlatlar uchun dolzarb strategiyalardan biri bo'lib qolmoqda.

Xulosa

Soliq siyosatini iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi vosita sifatida shakllantirish davlatlar uchun eng muhim iqtisodiy strategiyalardan biri hisoblanadi. Soliqlar davlat byudjetini shakllantirishda, investitsiyalarni jalb qilishda, yangi ish o'rinlarini yaratishda va iqtisodiy faoliyatni rag'batlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Statistika ko'rsatkichlari soliqlar orqali iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash davlatning soliqqa tortish tizimini to'g'ri tashkil etishiga va samarali soliq siyosatini amalga oshirishiga bog'liqligini tasdiqlaydi.

To'g'ri shakllangan soliq stavkalari va imtiyozlar iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirishi, yangi investitsiyalarni jalb qilishi va innovatsiyalarni rag'batlantirishi mumkin. Shu bilan birga, soliq ma'muriyatining raqamlashtirilishi soliqlarni yig'ish samaradorligini oshirishda muhim o'rin tutadi. Soliq siyosatini yaxshi boshqarish orqali davlatlar iqtisodiy o'sish uchun qulay sharoit yaratib, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning barqarorligini ta'minlaydi.

Ushbu jarayonlar soliqlarni faqat davlat daromadlarini yig'ish vositasi sifatida ko'rishdan ko'ra, iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish va tartibga solish vositasi sifatida foydalanishning ahamiyatini ko'rsatadi.

REFERENCES

1. Jahon banki. (2022). Global Economic Prospects. Jahon Banki Veb-sayti: <https://www.worldbank.org>
2. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi. (2021). Soliq siyosati va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlik. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi Veb-sayti: <https://www.imf.org>
3. OECD. (2021). Tax Policy Reforms 2021. OECD Publishing: <https://www.oecd.org/tax/tax-policy-reforms-2021/>
4. Davlat Soliq Qo'mitasi. (2022). O'zbekistonda soliq tizimining raqamlashtirilishi. O'zbekiston Respublikasi Davlat Soliq Qo'mitasi: <https://soliq.uz>
5. Soliq akademiyasi. (2020). Soliq siyosati va soliq tizimi: Nazariya va amaliyot. Toshkent: Soliq akademiyasi nashriyoti.
6. Dabla-Norris, E., & Ko, J. (2022). Tax Reform and Investment: A Cross-Country Perspective. International Monetary Fund.
7. Checherita-Westphal, C., & Rother, P. (2021). The Impact of High Government Debt on Economic Growth in Euro Area Countries. European Central Bank.
8. Baum, A., & Koester, G. (2021). Taxation and Economic Growth: Evidence from the Global Economy. Journal of Economic Perspectives.
9. Laffer, A. B. (2021). The Laffer Curve: Past, Present, and Future. Heritage Foundation Economic Reports.
10. Furman, J. (2020). Soliq siyosatining iqtisodiy o'sishdagi roli. Brookings Institution: <https://www.brookings.edu>